

Анастас Стоянов Бешков (1896—1964)

АНАСТАС СТОЯНОВ БЕШКОВ

На 18. I. 1964 г. съвсем неочаквано завърши жизнения си път бележитият български географ, дългогодишният председател на Българското географско дружество, академик и професор Анастас Стоянов Бешков. Той беше всепризнат учен, високо начетен и всеотдаден икономгеограф, притежаващ голяма географска ерудиция, рядък преподавателски талант и прекрасни човешки добродетели. Незабравим спомен оставят сред нас демократичните му обноси, сърдечният му и благороден характер, неизчерпаемата му енергия и трудолюбие, всеотдайната му любов към науката, към географията и социалистическата ни родина.

А. С. Бешков е роден на 10 юли 1896 г. в гр. Варна в прогресивно учителско семейство, закърмено с идеите на прогресивните руски революционери-демократи. Той завършва гимназия в родния си град през 1915 г. и взема участие в Първата световна война, през време на която изпитва всичките ѝ тежести, дълбоко убеден в нейната несъстоятелност. Завърнал се от пленничество през 1919 г., А. С. Бешков работи известно време като чиновник във Варна. От 1922 до 1924 г. той следва и завършва известното Висше търговско училище в Лайпциг — Германия, где то освен икономически науки слуша лекции по география при известните географи проф. Е. Фридрих и проф. В. Фолц. Това оказва силно влияние върху неговата бъдеща научна ориентация.

След като завършва висшето си образование, А. С. Бешков става за кратко време секретар на Висшето търговско училище във Варна. По-късно предприема заедно с доцента по география от Лайпцигския университет д-р Густав Стратил-Зауер продължителна експедиция от 18 месеца в Близкия и Средния Изток, где то посещава Турция, Армения, Иран, а на връщане — и Съветското Задкавказие. През време на това си пътуване той работи като географ, картограф, метеоролог и преводач. То е изпълнено с големи трудности и лишения, но и с интересни наблюдения. Младият и впечатлителен Бешков събира многобройни материали, които използва неведнъж в по-късната си преподавателска и научноизследователска работа.

След завръщането си той се отдава напълно на любимата си географска наука и се записва през 1926 г. за студент по география в тогавашния Историко-филологически факултет на Софийския университет. Още като студент показва своите големи дарования и работоспособност. Той следва и същевременно учителствува в частни езикови училища.

След като завършва и висшето си образование по география с отличие, А. С. Бешков става редовен учител в Софийската търговска гимназия, в която работи до 1937 г. През това време той е образец на безупречен преподавател, педагог и възпитател. Неговите образцови

уроци по география, изрядно обзаведеният географски кабинет, самодейно изработените карти и други нагледни пособия бяха добре известни на учителските географски среди и на студентите по география. Не случайно при Бешков стажуваха редица млади географи, на които той предаваше безкористно своя незаменим педагогически опит и своите познания.

Наред с учителската си работа по това време А. С. Бешков се отдава и на усилена научноизследователска дейност. В нея той влага нови методи, търси нов подход и нова тематика. Той изоставя антропогеографската трактовка и се впуска в разрешаването на икономгеографски проблеми, които представляват прогресивна проява в развитието на българската география.

През 1937 г. А. С. Бешков е избран за професор в новооснованото Висше търговско училище в Свищов. И там той проявява своите делови и преподавателски качества, продължава настойчиво своята научна работа и се утвърждава като високо уважаван и ценен преподавател и учен. В продължение на десет години А. С. Бешков дава добра икономгеографска основа на много икономически кадри, завършили свищовското висше учебно заведение.

През 1948 г. А. С. Бешков преминава на работа в Софийския университет „Климент Охридски“, като възглавява катедрата Обща стопанска география. В продължение на нови десет години — до 1958 г., той ръководи тази катедра с голяма вещина и създава в нея здрави традиции. Поради разклатеното си здраве е принуден да се пенсионира преждевременно и да се оттегли на работа само в Географския институт на БАН като негов заместник-директор. Той ръководи икономгеографската секция и участва в редица правителствени и други комисии.

Изключителните географски, исторически и икономически познания, безграничната му памет, големият му талант да рисува, неподозиранията му творческа фантазия, познаването на няколко езика и широката му култура улесняваха А. С. Бешков в неговата преподавателска и научноизследователска работа. Това му даваше възможност да твори с лекота, да разрешава проблемите, върху които работеше настойчиво и упорито, с голяма вещина и задълбоченост. А. С. Бешков не беше кабинетен учен. Той обичаше страстно да пътува и тази му страст не го напусна до края на неговия живот. За него пътуванията бяха не само богат източник на изходен материал, но и на интересни идеи, които оживяваха в неговите многобройни публикации. И затова той ценеше високо научноизследователските трудове, плод на задълбочените теренни изследвания. А. С. Бешков познаваше отлично всички кътове на нашата страна. При честите пътувания той се беше запознал непосредствено и с редица други страни. Само през последните години той посети неколkokратно Съветския съюз, пътува из Китай, ГДР, Полша, Унгария, Чехословакия, Югославия, Швеция и др.

Още преди Девети септември 1944 г. А. С. Бешков се проявява като прогресивен учен-географ. В работите си „Песимистичното направление в политическата икономия от гледна точка на стопанската гео-

графия“ (1942 г.) и „За абсолютния хорологизъм в антропогеографията“ (1943 г.), публикувани по време на най-върлата изява на българския фашизъм, той разглежда критично упадъчната и реакционна същност на някои от господстващите учения в буржоазната география. Капитално значение имат трудовете му, свързани с проблемите на икономическото райониране, в която област той е истински пионер в България. Между тях заслужава да бъдат споменати „Стопанскогеографско поделение на България“ (1934 г.), „Принципи на икономгеографското райониране на България“ (1954 г.), „По икономгеографското райониране на Северна България“ (1964 г.) и др. Особен научен интерес представляват трудовете му по географията на транспорта на България — „Влиянието на жп. линия София — Варна за изменяване на общия облик на някои селища“ (1940 г.), „Транспортната проблема на Добруджа“ (1951 г.), „За промишлени пристанища Шабла — Девня“ (1957 г.) и др. Практическа насоченост имат и трудовете му „Мястото на Горнотракийската низина в нашето земеделско стопанство“ (1938 г.), „За избора на мястото на новия азотноторов завод“ (1957 г.) и др. Освен научноизследователските работи А. С. Бешков издаде някои университетски учебници по география, учебници за учителските институти и за училищата (някои в съавторство). Той умееше наред със задълбочената научноизследователска работа да популяризира и научните знания, нещо, което правеше с голяма вещина и майсторство.

Научното творчество на А. С. Бешков се характеризира с голяма задълбоченост и подчертана комплексност. В много от неговите трудове умело са съчетани теоретичните с практическо-приложните проблеми. Той изобщо се насочваше и работеше по научни проблеми, тясно свързани със социалистическото строителство. Любими теми, върху които работи А. С. Бешков с голямо желание и отдайност, бяха пристанището Шабла, каналът Варна — Девня, Азотноторовият завод край Стара Загора (за местоустановяването му), Горнотракийският плавателен канал, икономгеографското райониране на България и пр. В много от тези работи А. С. Бешков показва голямо умение да обединява усилията на географа с тези на други специалисти и особено на представителите на икономическите и техническите науки. Затова и практическо-приложните му трудове се отличават с голяма задълбоченост и обоснованост. С тези свои трудове, с компетентното си участие в редица правителствени комисии и с интересните си и обосновани предложения А. С. Бешков спомогна много за издигане авторитета на географските науки.

А. С. Бешков беше високо ценен за своята задълбочена научноизследователска работа, която имаше практическо-приложна насоченост. През 1948 г. той беше избран за член-кореспондент на Българската академия на науките, а през 1958 г. — и за академик. Умението на А. С. Бешков да съчетава географската теория с нуждите на практиката и социалистическото строителство беше широко призната. Затова през 1953 г. той беше удостоен със званието лауреат на Димитровска

награда. Това голямо отличие бе за него истинско удовлетворение, но то нито за миг не разколеба присъщата му скромност. Той бе посветил своите сили за благо на българския народ и с още по-голяма енергия все тъй безшумно продължи научното си дело, което не преустанови нито за миг до последните минути на своя живот.

Своята преподавателска работа във висшето училище в Свищов и в университета А. С. Бешков посвещава на проблемите на общата икономическа география. В тази област той работеше резултатно и убедително. Той имаше и голяма картографска начетеност, която извънаше прекрасно не само в своята учебно-преподавателска, но и в научноизследователската си работа. А. С. Бешков отдели твърде много време за изработването на редица учебни карти, на първия български учебен атлас, на картите в монографията по икономическа география на България, издание на БАН, на картите, поместени в първия том на Кратка българска енциклопедия, в която беше не само отговорен редактор на картите, но и на географските статии. Той възглавяваше инициативния комитет по издаване на Националния географски атлас на България, вложи в това дело много творчество и инициатива и работи неотклонно за обединяване усилията на двете направления в картографията — географското и инженерното.

А. С. Бешков беше незаменим университетски преподавател. Жалко, че поради заболяването си той трябваше да прекъсне любимата преподавателска работа, да се откъсне преждевременно от своите студенти, които тъй много обичаше, както и те го обичаха и уважаваха. Лекциите му бяха винаги оригинални и неповторими. А. С. Бешков бе отличен и обичан сказчик. Беседите му в лекторията на Българското географско дружество, на Националната лекторска група и на Съюза на научните работници бяха слушани с голямо внимание и интерес.

А. С. Бешков беше известен и като общественик. Той беше не само член на БКП и дългогодишен председател на Българското географско дружество, но и деен член на Съюза на научните работници, активен член на Националната лекторска група при Националния съвет на Отечествения фронт, на Българския туристически съюз и др.

Името на А. С. Бешков беше известно не само у нас, но и в чужбина. Той участвува в редица международни географски конгреси и съвещания, изнася на тях доклади, дискутира по теоретически и практическо-приложни проблеми. Той беше създал тесни връзки с много чуждестранни учени-географи и беше избран за почетен и дописен член на редица чуждестранни географски организации.

Със смъртта на академик професор Анастас Стоянов Бешков българската географска наука и Българското географско д-во понесат извънредно тежка и неопценима загуба, а нашата географска обществено-научна дейност се лишава от своя най-изтъкнат и високо уважаван представител.

*З. Борисов, И. Велчев, В. Велев, Ж. Гълъбов,
Л. Динев, Д. Димитров, И. Иванов, Т. Йорданов,
Д. Канев, Хр. Маринов, М. Мичев, К. Мишев,
Н. Мичев, В. Попов, М. Печевски*